

Sygn. akt III CSK 226/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 kwietnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący)
SSN Dariusz Dończyk (sprawozdawca)
SSN Kazimierz Zawada

w sprawie z powództwa J. M.
przeciwko Syndykowi Masy Upadłości Banku [...] w O.
w upadłości likwidacyjnej z siedzibą w B.
o ustalenie nieważności czynności prawnej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 17 kwietnia 2015 r.,
skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 5 grudnia 2013 r.,

- 1) oddala skargę kasacyjną;**
- 2) zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 3 617 (trzy tysiące sześćset siedemnaście) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z dnia 20 grudnia 2009 r. ustalił, że umowa o kredyt nr [...] zawarta w dniu 4 listopada 1992 r. pomiędzy powodem J. M. a Bankiem [...] w O. jest nieważna.

Ustalił, że w dniu 4 listopada 1992 r., na podstawie wskazanej wyżej umowy, pozwany Bank udzielił powodowi kredytu na działalność gospodarczą w wysokości 500.000.000 starych złotych (50.000 PLN). Kredyt w rzeczywistości był udzielony w interesie brata powoda A. M., on też załatwiał wszelkie formalności związane z jego zaciągnięciem. Z początkiem lat 90-tych XX wieku zaczęły się u powoda ujawnić schorzenia psychiczne. Powód podjął leczenie w listopadzie 1991 r. Wówczas stwierdzono u niego szereg objawów, w tym zaburzenia myślenia pod postacią urojeń trucizny, ksbnych, odnoszących, prześladowczych, innych - pozwalających na przyjęcie diagnozy psychozy schizofrenicznej. Ze względu na szereg skarg somatycznych rozpoznana schizofrenia otrzymała określenie cenestopatycznej vel somatopsychicznej. Dodatkowo u powoda obecne były również zaburzenia nastroju typu depresyjnego. Powód był również badany przez lekarzy Wojewódzkiej Komisji Lekarskiej MSWiA. Wojewódzka Komisja Lekarska wydawała kolejne orzeczenia (w dniach: 13 lutego 1992 r., 26 marca 1993 r., 12 kwietnia 1995 r., 22 września 1997 r., 21 stycznia 2000 r. i 25 stycznia 2002 r.), w których stwierdzano u powoda schizofrenię somatopsychiczną - zespół cenestopatyczno-depresyjny. W 2002 r. Wojewódzka Komisja Lekarska stwierdziła obecność objawów negatywnych/rezydualnych, mówiących o istnieniu niekorzystnej zejściowej postaci zaburzeń schizofrenicznych tzw. defektu schizofrenicznego. Komisja wskazała, iż powód nie jest zdolny do żadnej pracy i samodzielnej egzystencji. Decyzją Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego MSWiA z dnia 17 marca 2000 r. powód został zaliczony do pierwszej grupy inwalidzkiej pozostającej w związku ze służbą.

Odwołując się do wniosków zawartych w opinii biegłego psychiatry, Sąd Okręgowy wskazał, że zaburzenia psychotyczne należą do ciężkich schorzeń psychiatrycznych, które prowadzą do znaczącego ograniczenia sprawności ustroju, nasilonej dezorganizacji życia psychicznego pacjenta i jego głębokiej inwalidyzacji.

O ile w przypadku „zwykłego” zespołu psychotycznego można liczyć na poprawę, a nawet jednorazowy charakter, o tyle w przypadku schizofrenii nawet opanowanie ostrych objawów psychotycznych nie hamuje postępu choroby. Dezorganizacji życia psychicznego osoby chorującej na psychozę towarzyszy częstokroć bezkrytycyzm.

W dniu 24 listopada 1998 r. powód wniósł przeciwko stronie pozwanej pozew o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego w postaci wyciągu bankowego, powołując się na uregulowanie zobowiązania wobec Banku. Powództwo to zostało prawomocnie oddalone.

Sąd Okręgowy, przyjmując, że powód wykazał istnienie interesu prawnego w domaganiu się ustalenia nieważności umowy, ocenił, iż utrzymująca się w listopadzie 1992 r. psychoza schizofreniczna skutkowała tym, że w chwili zawarcia umowy kredytu powód znajdował się w stanie wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Tym samym spełnione zostały przesłanki przewidziane w art. 82 k.c.

Na skutek apelacji wniesionej przez pozwanego Syndyka Masy Upadłości Banku [...] w O. w upadłości likwidacyjnej z siedzibą w B., Sąd Apelacyjny, wyrokiem z dnia 5 grudnia 2013 r., zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że uchylił wyrok zaoczny Sądu Okręgowego w K. z dnia 15 grudnia 2009 r., sygn. akt .../09 i oddalił powództwo.

W ocenie Sądu drugiej instancji, powód nie posiada interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie, o którym mowa w art. 189 k.p.c. Interes ten z reguły nie występuje wtedy, gdy osoba zainteresowana może w innej drodze, za pomocą dalej idącego roszczenia, osiągnąć w pełni ochronę swych praw. Powód nie powołał wprost, jaki ma interes prawny w ustaleniu nieważności umowy. Z okoliczności faktycznych sprawy w oczywisty sposób wynika, iż celem ustalenia jest zapobieżenie egzekwowania przez stronę pozwaną świadczenia wynikającego ze spornej umowy. Pozwany Bank wystawił tytuł wykonawczy w postaci wyciągu z ksiąg bankowych, o jakim mowa w art. 53 ust. 2 ustawy Prawo bankowe z 1989 r. Uzyskanie przez powoda wyroku ustalającego nieważność umowy kredytowej nie przełoży się w sposób bezpośredni na tok postępowania egzekucyjnego.

Sąd pierwszej instancji błędnie przyjął, że powodowi nie przysługuje dalej idące roszczenie, w ramach którego mógłby on uzyskać ochronę prawną, gdyż powództwo przeciwegzekucyjne przewidziane art. 840 k.p.c. nie jest dopuszczalne w sytuacji wystawienia bankowego tytułu wykonawczego na podstawie przepisów uchylonej już ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. - Prawo bankowe, pod rządami której wszczęto także przeciwko powodowi postępowanie egzekucyjne. Artykuł 53 ust. 3 tej ustawy przewidywał, że dłużnik, w drodze powództwa, może zażądać umorzenia w całości lub w części egzekucji prowadzonej przez banki, według Kodeksu postępowania cywilnego bądź przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, jeżeli egzekwowana wierzytelność nie istnieje lub istnieje w kwocie mniejszej albo gdy dłużnik zgłasza wzajemne roszczenia nadające się do potrącenia z wierzytelnością egzekwowaną. Aktualna treść art. 840 § 1 k.p.c., w brzmieniu nadanym temu przepisowi ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1804), przewiduje możliwość pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego m.in. wówczas, gdy powód kwestionuje istnienie obowiązku stwierdzonego tytułem egzekucyjnym niebędącym orzeczeniem sądu. W obecnym stanie prawnym, na podstawie art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. można zakwestionować każdy sądowy tytuł wykonawczy, bez względu na to, od jakiego organu pochodzi tytuł egzekucyjny. W ramach tego powództwa można też podnieść wszelkie zarzuty materialno-prawne dotyczące wierzytelności, wskazanej w bankowym tytule egzekucyjnym. Ich źródłem mogą być zdarzenia powstałe nie tylko przed wystawieniem bankowego tytułu egzekucyjnego, ale także zaistniałe przed i po wydaniu klauzuli wykonalności.

Zgodnie z przeciwnym poglądem, powództwo z art. 840 k.p.c. jest niedopuszczalne względem bankowego tytułu wykonawczego, dla którego zwalczania przewidziana jest regulacja szczególna w art. 53 ust. 3 Prawa bankowego z 1989 r. (tak m.in. Sąd Najwyższy w powołanym przez Sąd pierwszej instancji wyroku z dnia 16 czerwca 2004 r., III CK 139/03). Przyjęcie niedopuszczalności wniesienia powództwa przeciwegzekucyjnego oraz fakt uchylenia przepisów Prawa bankowego z 1989 r. nie powoduje, iż dłużnik utracił możliwość wytoczenia powództwa o umorzenie egzekucji przewidzianego art.

53 ust. 3 tej ustawy. Utrata mocy obowiązującej danego przepisu, nie eliminuje możliwości jego zastosowania w przyszłości w odniesieniu do oceny faktów (zachowań) zaistniałych w dacie obowiązywania tego przepisu. W konsekwencji dopuścić należy możliwość wytoczenia powództwa przewidzianego uchylonym art. 53 ust. 3 Prawa bankowego z 1989 r., jeżeli postępowanie egzekucyjne zostało wszczęte na podstawie tytułu wykonawczego, o jakim mowa w art. 53 ust. 2 tej ustawy (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 26 listopada 2003 r., III CK 107/02). Jedynym wyjątkiem, w którym dłużnik miałby interes prawny w wytoczeniu powództwa ustalającego opartego na przepisie art. 189 k.p.c., byłaby sytuacja, w której powództwo z art. 53 ust. 3 nie przysługiwałoby z uwagi na to, że egzekucja nie została jeszcze wszczęta.

Dla rozstrzygnięcia sprawy zbędne było wyrażenie jednoznacznego poglądu co do tego, które z przedstawionych wyżej powództw przysługuje powodowi w przypadku wszczęcia egzekucji w oparciu o tytuł przewidziany art. 53 ust. 2 Prawa bankowego z 1989 r. Wystarczająca jest bowiem konstatacja, że powodowi przysługuje dalej idące roszczenie, gwarantujące ochronę jego praw, co wyłączało istnienie u powoda interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c. i z tej przyczyny uzasadniało oddalenie powództwa.

Niezależnie od powyższego Sąd Apelacyjny uznał za trafny zarzut apelacji, że w sprawie nie było podstaw do uznania, iż powód udowodnił, że w dacie zawarcia umowy był w stanie wyłączającym świadome lub swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Przyjął, że nie budzą zastrzeżeń ustalenia Sądu pierwszej instancji kiedy i jakiego typu schorzenie psychiczne zostało stwierdzone u powoda oraz jaki był przebieg jego leczenia w okresie od listopada 1991 r. do 2002 r. Sam fakt choroby psychicznej nie przesądza jednak o tym, że osoba dotknięta schorzeniem, dokonując czynności prawnej była w stanie wyłączającym świadome lub swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Ustalenie tej okoliczności wymaga wiedzy specjalnej, stąd uzasadnione było przeprowadzenie w sprawie dowodu z opinii biegłego. Ponieważ zadaniem biegłego było dokonanie oceny zdarzenia przeszłego, to tym samym konkluzja biegłego mogła być oparta jedynie na wskazaniu prawdopodobieństwa istnienia ocenianej wady oświadczenia woli, co jest szczególnie trudne, gdy ocena dotyczy zdarzenia sprzed 20 lat, przy skąpej

dokumentacji medycznej, w sytuacji, w której od ponad 10 lat powodowi nie była udzielana żadna pomoc medyczna, a także, gdy biegły (a także Sąd) nie miał kontaktu z powodem i nie było możliwości przeprowadzenia jego bezpośredniego badania. Znalazło to wyraz w opinii biegłego, w konkluzji której wskazano, że istnieje duży stopień prawdopodobieństwa, że w chwili zawarcia umowy powód był w stanie wyłączającym świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Opinia ta nie ma jednak charakteru stanowczego, a wniosek opinii biegły poprzedził wskazaniem szeregu wątpliwości. Z charakterystyki schorzenia przedstawionej przez biegłego wynikałoby, że stan powoda, co do zasady, od 1991 r. musiał być niezmienny. Z tej przyczyny, o ile przebieg choroby nie miał charakteru nadzwyczajnego, to stan zdrowia powoda nie mógł ulec poprawie, jak też, że przy stwierdzonym schorzeniu powód miałby zasadnicze trudności w bieżącym funkcjonowaniu. Tymczasem powód funkcjonuje samodzielnie, nie kontaktując się z członkami rodziny. Jak wskazał biegły, wątpliwości te mogłyby zostać rozwiane poprzez aktualne badanie przez biegłego. Powód nie stawiał się jednak na takie badanie, a na zobowiązanie Sądu pełnomocnik powoda oświadczył, że nie wie, gdzie powód przebywa i nie ma z nim żadnego kontaktu. Według dokumentacji medycznej ocenianej przez biegłego, stan zdrowia powoda od blisko 20 lat w sposób niezmienny skutkuje brakiem świadomości co do powzięcia decyzji i wyrażenia woli. Stan ten powinien być widoczny dla jego otoczenia. Tymczasem uprzednio toczyły się postępowania z udziałem powoda, w których nie podnoszono kwestii związanych z jego stanem zdrowia psychicznego. Uwzględniając zatem, że z opisu schorzenia, na które ma cierpieć powód wynika, iż najbardziej prawdopodobny jest taki przebieg choroby, w którym stan zdrowia powoda jest niezmienny, to wskazane wyżej fakty pozostają w sprzeczności z danymi wynikającymi z dokumentacji medycznej. Przy tych istniejących wątpliwościach, uniemożliwienie przez powoda ich weryfikacji poprzez wykonanie jego badania przez biegłego skutkowało przyjęciem, iż J. M. nie udowodnił istnienia wady oświadczenia woli, o jakiej mowa w art. 82 k.c. Także z tej przyczyny nie było podstaw do uwzględnienia powództwa.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wniósł powód, który zaskarżył go w całości. W ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.

zarzucił naruszenie art. 189 k.p.c. oraz art. 82 k.c. Natomiast w ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. zarzucił naruszenie: art. 227, art. 278 oraz 328 § 2 k.p.c. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, względnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy zgodnie z żądaniem pozwu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Bezzasadny jest zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. (poprawnie powinien być podniesiony w związku z art. 391 § 1 k.p.c., którego błędnie nie wskazano w skardze kasacyjnej). Uzasadnienie zaskarżonego wyroku zawiera wszystkie elementy - dotyczące przyjętej podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, oceny dowodów i oceny prawnej - wymagane od uzasadnienia wyroku. W szczególności Sąd drugiej instancji jednoznacznie odniósł się do okoliczności mających znaczenie dla oceny istnienia przesłanek uzasadniających zastosowanie art. 82 k.c. i dokonał oceny przeprowadzonych na te okoliczności dowodów, a następnie dokonał oceny prawnej ustalonych okoliczności przez pryzmat wskazanego wyżej przepisu prawa materialnego. Sąd odniósł się także szczegółowo do przyczyn, z powodu których uznał, że powód nie posiada interesu prawnego w wytoczeniu powództwa ustalającego. Wskazać przy tym należy, iż zarzutu naruszenia art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. nie może uzasadniać to, że ustalony stan faktyczny, dokonana przez Sąd drugiej instancji ocena dowodów i przedstawiona w uzasadnieniu wyroku ocena prawna nie odpowiada oczekiwaniom jednej ze stron postępowania nawet wówczas, gdy jest merytorycznie błędna. Przepis art. 328 § 2 k.p.c. - stosowany odpowiednio w postępowaniu apelacyjnym poprzez art. 391 § 2 k.p.c. - określa bowiem jedynie elementy uzasadnienia wyroku sądu. Zarzut naruszenia art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. nie jest więc właściwy do kwestionowania merytorycznych ocen wyrażonych w uzasadnieniu wyroku spełniającym kryteria określone w powołanym wyżej przepisie.

Powód trafnie zarzucił naruszenie przez Sąd drugiej instancji art. 278 i art. 227 k.p.c. Z jednej bowiem strony Sąd drugiej instancji wyraził jednoznaczne i trafne stanowisko, że ustalenie, czy w chwili zawarcia kwestionowanej w pozwie

umowy kredytowej powód znajdował się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli wymaga wiadomości specjalnych, a więc przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego - który to dowód został w sprawie przeprowadzony - a mimo to na podstawie samodzielnej oceny znaczenia części okoliczności ustalonych w sprawie, wbrew wnioskowi wynikającemu z przeprowadzonej w sprawie opinii biegłego, przyjął, że powód zawarł umowę kredytu nie znajdując się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Sąd jest najwyższym biegłym, co obliuguje go do dokonania oceny wiarygodności i mocy każdego dowodu, w tym dowodu z opinii biegłego, ale nie może samodzielnie, wbrew wnioskowi wynikającemu z opinii biegłego uznanej za prawidłową, dokonać ocen wymagających wiadomości specjalnych. Jeżeli więc wskazane przez Sąd drugiej instancji okoliczności – związane z zachowaniami powoda już po zawarciu kwestionowanej w pozwie umowy - budziły wątpliwości co do prawidłowości wniosku zawartego w opinii biegłego, Sąd powinien był wyjaśnić te wątpliwości przez zobowiązanie biegłego do uzupełnienia opinii o analizę tych okoliczności, czy też poprzez dopuszczenie dowodu z opinii innego biegłego, jeżeli sporządzona opinia nie była jednoznaczna i nie pozwalała na stanowczą ocenę zarzutu nieważności umowy z przyczyny określonej w art. 82 k.c.

Wskazane wyżej uchybienie przepisom postępowania miało znaczenie dla prawidłowego zastosowania w sprawie art. 82 k.c. Ocena Sądu, że powód nie wykazał, iż zawarł umowę kredytu w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli, skutkowało uznaniem, że umowa kredytu nie była nieważna z przyczyny określonej w art. 82 k.c. Mimo to należy przyjąć, że uchybienie przepisom postępowania nie miało wpływu na wynik sprawy w sytuacji, w której jednocześnie Sąd Apelacyjny przyjął, że powództwo podlegało oddaleniu z tej przyczyny, że powód nie wykazał interesu prawnego, o którym mowa w art. 189 k.p.c., w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieważności umowy kredytu. Brak interesu prawnego jest bowiem samodzielną przesłanką materialnoprawną uzasadniającą oddalenie powództwa o ustalenie. Jego brak czyni niedopuszczalnym dokonywanie dalszych ustaleń faktycznych i ocen prawnych dotyczących, w tym przypadku, oceny nieważności umowy kredytu,

co aktualizowałyby się dopiero wówczas, gdyby sąd stwierdził istnienie u powoda interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie. Należy mieć bowiem na uwadze skutki, jakie wywołuje uprawomocnienie się wyroku oddalającego powództwo. O ile prawomocny wyrok uwzględniający powództwo, zgodnie z art. 365 w zw. z art. 366 k.p.c., wiąże strony, sąd, który je wydał, i inne sądy oraz inne organy administracji publicznej, tylko co do tego, co stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia, o tyle zakres powagi rzeczy osądzonej wyroku oddalającego powództwo jest ustalany z uwzględnieniem motywów podanych w jego uzasadnieniu. Skoro więc Sąd drugiej instancji przyjął brak u powoda interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieważności umowy kredytowej zawartej przez powoda, to bezprzedmiotowe dla rozstrzygnięcia sprawy były dalsze ustalenia i oceny prawne dotyczące podniesionego zarzutu nieważności tej umowy, które powinny być dokonane w innym postępowaniu spadkowym.

Sąd drugiej instancji uznał, że powód nie posiada interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieważności umowy kredytu, gdy toczy się egzekucja przeciwko niemu na podstawie bankowego tytułu wykonawczego wystawionego na podstawie art. 52 ust. 2 Prawa bankowego z 1989 r. W takiej sytuacji, powinien on - nie przesądzając wynikających z orzecznictwa sądowego rozbieżności - wytoczyć jedno z powództw przewidzianych w art. 52 ust. 3 Prawa bankowego z 1989 r. o umorzenie egzekucji albo na podstawie art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności. W skardze kasacyjnej powód, nie negując możliwości wytoczenia jednego z tych powództw, podniósł, że nie eliminuje to istnienia po jego stronie interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieważności umowy kredytu.

Według jednolitego stanowiska judykatury, możliwość wniesienia powództwa dalej idącego, tj. dającego pełniejszą ochronę naruszonej sfery prawnej powoda jest okolicznością wyłączającą istnienie interesu prawnego warunkującego możliwość wniesienia powództwa o ustalenie na podstawie art. 189 k.p.c. W szczególności możliwość wniesienia powództwa o wykonanie określonego obowiązku, którego przesłanką jest ocena określonego stosunku prawnego np. ocena ważności bądź nieważności umowy, wyłącza istnienie interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie, którego przedmiotem byłaby jedynie ocena

danego stosunku prawnego. Analogicznie więc możliwość wniesienia powództwa, którego celem jest podważenie możliwości prowadzenia egzekucji przeciwko dłużnikowi na podstawie tytułu wykonawczego, w tym na podstawie bankowego tytułu wykonawczego, także na podstawie zarzutu dotyczącego nieważności czynności prawnej, wyłącza istnienie interesu prawnego u dłużnika w wytoczeniu powództwa zmierzającego do ustalenia nieważności czynności prawnej, z której wynika wierzytelność ujęta w tytule wykonawczym. Takie też stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 5 maja 2000 r., II CKN 261/00 (nie publ.) oraz z dnia 16 czerwca 2004 r., III CK 139/03 (nie publ.), zgodnie z którym nie ma interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieważności umowy, jeżeli pozew został wniesiony po wszczęciu na wniosek banku egzekucji na podstawie bankowego tytułu wykonawczego. Odmiennie, na tle sprawy dotyczącej ustalenia nieważności umowy poręczenia, w wyroku z dnia 24 maja 2005 r., V CK 644/04 (nie publ.) Sąd Najwyższy przyjął, że inne są skutki wydania orzeczenia ustalającego nieważność oświadczeń woli (art. 189 k.p.c.) oraz orzeczenia pozbawiającego wykonalności istniejący tytuł wykonawczy (art. 840 § 1 k.p.c.), a także odmienny jest charakter tych orzeczeń. Orzeczenie pozbawiające tytuł wykonawczy wykonalności ma charakter konstytutywny; orzeczenie ustalające nieważność złożonych oświadczeń woli (nieistnienie stosunku prawnego) - deklaratywny. Orzeczenie pozbawiające tytuł wykonawczy wykonalności nie rozstrzygnie, czy oświadczenia woli złożone przez powodów zachowały ważność, czy też skutecznie zostały unieważnione. Wprawdzie bowiem w toku postępowania wszczętego na podstawie art. 840 § 1 k.p.c. sąd musi ustalić, czy zachodzą przesłanki do wydania orzeczenia pozbawiającego tytuł wykonawczy wykonalności, ale ustalenia te nie znajdą odzwierciedlenia w sentencji orzeczenia. Orzeczenie takie nie będzie zatem stanowiło podstawy np. wykreślenia hipoteki. Zatem, mimo wszczęcia przez Bank przeciwko powodom egzekucji i otwarcia się możliwości wytoczenia powództwa przeciwegzekucyjnego powodowie mają interes w dochodzeniu ustalenia, że nie istnieją stosunki prawne pomiędzy nimi a pozwanym Bankiem.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną przychylił się do stanowiska wyrażonego w wyroku z dnia 24 maja 2005 r., V CK 644/04.

Sama potencjalna możliwość wytoczenia powództwa o umorzenie egzekucji, albo o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności opartego na zarzucie, że egzekwowana wierzytelność nie istnieje z powodu nieważności czynności prawnej, z której wierzytelność ta wynika, nie zawsze wyłącza istnienie po stronie dłużnika interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieważności czynności prawnej. Taka możliwość istnieje wtedy, gdy wyrok pozbawiający tytuł wykonawczy wykonalności (lub umarzający egzekucję) nie da pełnej ochrony prawnej dłużnikowi. Nie przesądza to jednak o zasadności skargi kasacyjnej. Ponieważ ustalenie istnienia interesu prawnego jest przesłanką materialnoprawną warunkującą możliwość wniesienia powództwa o ustalenie, każdorazowo obowiązkiem powoda jest wykazanie tego interesu prawnego. Z tej przyczyny powód powinien był wykazać, z jakich przyczyn wytoczenie innego powództwa – o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności lub o umorzenie prowadzonej egzekucji - nie zapewniłoby mu pełnej ochrony prawnej. Takie przyczyny nie zostały przez powoda wskazane, co uzasadnia wniosek, że powód nie wykazał istnienia interesu prawnego, o którym mowa w art. 189 k.p.c., w wytoczeniu powództwa o ustalenie. Z tych przyczyn zaskarżony wyrok, mimo częściowo błędnego uzasadnienia, odpowiada prawu.

Z tych względów skarga kasacyjna podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 99, art. 398²¹ k.p.c. z uwzględnieniem przepisów § 12 ust. 2 pkt 2 w zw. z § 2 ust. 2 i § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (jedn. tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 490).